

เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงทราบปัญหา น้ำท่วมและขาดแคลนน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำป่าสัก ได้พระราชทานพระราชดำริ เมื่อวันที่ ๑๙ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๓๒ ให้กรมชลประทานศึกษาความเหมาะสมและผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการเขื่อนเก็บกักน้ำแม่ป่าสัก เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำ และบรรเทาอุทกภัยในพื้นที่ลุ่มน้ำป่าสัก พื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนล่าง รวมทั้งกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ต่อจากนั้นได้มีพระราชดำรัสอีก ๒ ครั้ง ในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๓๖ และวันที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๓๗ สรุปความว่า ปัญหาการขาดแคลนน้ำ และปัญหาอุทกภัย จะได้รับการ บรรเทาให้น้อยลง เมื่อได้ก่อสร้างเขื่อนเก็บกักน้ำแม่ป่าสัก

กรมชลประทานได้สนองพระราชดำริโดยว่าจ้างบริษัทที่ปรึกษา ศึกษาความเหมาะสมของโครงการ ฯ เห็นสมควรให้สร้างเขื่อนเก็บกักน้ำแม่ป่าสัก ที่บ้านหนองบัว ตำบลหนองบัว อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี และที่บ้านคำพราน อำเภอวังม่วง จังหวัดสระบุรี และผลการศึกษาความเหมาะสมและผลกระทบสิ่งแวดล้อม ผ่านความเห็นชอบจากคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (สผ.) เมื่อวันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๓๗ และ คณะรัฐมนตรีมีมติอนุมัติให้เปิดโครงการก่อสร้างเขื่อนเก็บกักน้ำแม่ป่าสัก เมื่อวันที่ ๓ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๓๗

เขื่อนเก็บกักน้ำแม่ป่าสักเริ่มก่อสร้างตั้งแต่ ๒ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๓๗ ถึง ๓๐ กันยายน พ.ศ.๒๕๔๒ รวมระยะเวลา ๕ ปี มีกรมชลประทานเป็นหน่วยงานรับผิดชอบดำเนินการก่อสร้าง โดยได้รับการสนับสนุนทั้ง กำลังพล และเครื่องจักรเครื่องมือจากกรมทหารช่าง กองทัพบก เป็นผลทำให้การก่อสร้างเขื่อนแห่งนี้ ดำเนินการได้ตามแผนและบรรลุผลเป้าหมายที่กำหนด

เมื่อวันที่ ๑๕ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๔๑ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเป็นประธานพิธี เริ่มการเก็บกักน้ำเป็นปฐมฤกษ์

วันที่ ๗ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๔๑ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานนามเขื่อนแห่งนี้ว่า "เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์" อันหมายถึง "เขื่อนแม่ป่าสักที่เก็บกักน้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพ"

โครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสัก เป็นโครงการชลประทานขนาดใหญ่ประเภทอ่างเก็บน้ำ ที่จะช่วย แก้ปัญหาภัยแล้ง และบรรเทาอุทกภัย ตลอดจนเป็นแหล่งน้ำสำหรับการประมง และการอุตสาหกรรมในเขต จังหวัดลพบุรี สระบุรี และเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญแห่งหนึ่งของประเทศไทย

ลักษณะโครงการ เป็นชนิดเขื่อนดินแบบ (ZONED TYPE) ยาว ๔,๘๖๐ ม. สูง ๓๖.๕๐ ม. ความจุเก็บกัก ปกติ ๗๘๕ ล้าน ลบ.ม. อาคารระบายน้ำล้น สามารถระบายน้ำได้สูงสุด ๓,๙๐๐ ลบ.ม./วินาที ท่อระบาย ลงลำน้ำเดิม เป็นท่อเหล็กเหนียวหุ้มด้วยคอนกรีตเสริมเหล็กเส้นผ่านศูนย์กลาง ๓.๐๐ ม. สามารถระบายน้ำได้ สูงสุด ๘๐.๐ ลบ.ม./วินาที อาคารท่อระบายน้ำฉุกเฉิน เป็นท่อเหล็กเหนียวหุ้มด้วยคอนกรีตเสริมเหล็ก เส้นผ่าศูนย์กลาง ๓.๐๐ ม.สามารถระบายน้ำได้สูงสุด ๖๕.๐ ลบ.ม./วินาที งานก่อสร้างส่วนประกอบอื่น ๆ ได้แก่ ก่อสร้างคันกันน้ำ ๒ แห่ง ได้แก่ คันกันน้ำโคกสูง ความยาว ๔.๑๒๐ กม. และคันกันน้ำท่าหลวง

ความยาว ๑.๗๑๖ กม. รวมความยาวทั้งสิ้น ๕.๘๓๖ กม. งานก่อสร้างถนนรอบอ่างเก็บน้ำ ความยาว ๑๔๐ กม. และปรับปรุงแม่น้ำป่าสัก ความยาว ๘.๕ กม.

ระบบส่งน้ำและระบบระบายน้ำ พื้นที่ชลประทาน ๑๔๔,๕๐๐ ไร่ ประกอบด้วย

- โครงการสูบน้ำพัฒนานิคมและพัฒนานิคม - แก่งคอย ก่อสร้างสถานีสูบน้ำ ๑ แห่ง พร้อมการติดตั้งเครื่องสูบน้ำ ๖ เครื่อง อัตราการสูบน้ำรวม ๑๐.๔๕ ลบ.ม./วินาที ท่อส่งน้ำชนิดรับแรงดันสูง ๒ ท่อ โดยท่อที่ ๑ ความยาว ๖ กิโลเมตร ส่งน้ำเข้าบ่อพักน้ำ ๑ ให้กับโครงการพัฒนานิคม และท่อที่ ๒ ความยาว ๘ กิโลเมตร ส่งน้ำเข้าบ่อพักน้ำ ๒ ให้กับโครงการพัฒนานิคม - แก่งคอย

โครงการสูบน้ำพัฒนานิคม คลองส่งน้ำตาดคอนกรีต ๓๔ สาย ความยาวรวม ๘๗.๖๐๐ กิโลเมตร พื้นที่ชลประทาน ๒๙,๓๐๐ ไร่ และโครงการสูบน้ำพัฒนานิคม - แก่งคอย คลองส่งน้ำตาดคอนกรีต ๓๒ สาย ความยาวรวม ๘๓.๗๖๖ กิโลเมตร พื้นที่ชลประทาน ๒๘,๕๐๐ ไร่

- โครงการสูบน้ำแก่งคอย - บ้านหมอ : สถานีสูบน้ำ ๑ แห่ง พร้อมเครื่องสูบน้ำ ๗ เครื่อง ขนาด ๒.๔๔ ลบ.ม./วินาที อัตราการสูบน้ำรวม ๑๗.๐๘ ลบ.ม./วินาที คลองส่งน้ำตาดคอนกรีต ๓๑ สายความยาว ๑๓๙.๘๘๐ กิโลเมตร พื้นที่ชลประทาน ๘๖,๗๐๐ ไร่

การจัดหาน้ำเพื่อการเกษตรจังหวัดลพบุรี ก่อสร้างสถานีสูบน้ำและระบบส่งน้ำด้วยท่อส่งน้ำ ความยาวรวมประมาณ ๑๐๖.๗๕ กม.พื้นที่ชลประทาน ๓๐,๐๐๐ ไร่

เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ ได้นำระบบโทรมาตร มาใช้ในการคำนวณ พยากรณ์และคาดการณ์สถานการณ์น้ำในบริเวณลุ่มน้ำป่าสัก ตลอดจนการเก็บข้อมูล สถิติน้ำฝน น้ำท่า อย่างต่อเนื่องเป็นระบบ ทำให้สามารถควบคุมปริมาณน้ำในแม่น้ำป่าสัก ส่งผลให้ลดผลกระทบที่มีต่อปริมาณน้ำในแม่น้ำเจ้าพระยาช่วยป้องกันและบรรเทาภาวะอุทกภัยได้ โดยเฉพาะเมื่อปี ๒๕๕๐ ในช่วงวันที่ ๒๒ - ๓๐ ตุลาคม ปริมาณน้ำในแม่น้ำเจ้าพระยามีปริมาณสูงมาก จึงลดการระบายน้ำจากเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์โดยให้มีการเก็บน้ำสูงกว่า ๙๖๐ ล้านลูกบาศก์เมตร ทำให้ปริมาณน้ำในแม่น้ำเจ้าพระยาที่อำเภอบางไทรอยู่ในระดับที่ไม่เกินระดับตลิ่ง

มีการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำ เพื่อให้เกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วมในด้านการบริหารจัดการน้ำ การดูแลบำรุงรักษา และการจ่ายค่ากระแสไฟฟ้าในการสูบน้ำ ปัจจุบันมี ๘๑ กลุ่ม แบ่งเป็น

โครงการสูบน้ำพัฒนานิคมและโครงการสูบน้ำพัฒนานิคม - แก่งคอย มีกลุ่มพื้นฐาน ๕๖ กลุ่ม กลุ่มบริหาร ๕ กลุ่ม รวม ๖๑ กลุ่ม

โครงการสูบน้ำ แก่งคอย - บ้านหมอ มีกลุ่มพื้นฐาน ๑๖ กลุ่ม กลุ่มบริหาร ๔ กลุ่ม รวม ๒๐ กลุ่ม

เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ ก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งในด้านการป้องกันและบรรเทาอุทกภัย เป็นแหล่งน้ำเพื่อการอุปโภค - บริโภคน้ำเพื่อการเกษตร โดยสามารถส่งน้ำช่วยพื้นที่การเกษตรฤดูฝน ๒๒๐,๒๐๐ ไร่ พร้อมทั้งสามารถส่งน้ำพื้นที่ชลประทานเปิดใหม่อีก ๑๗๔,๕๐๐ ไร่ เพิ่มผลผลิตข้าวนาปรังเฉลี่ย ๘๐ - ๙๐ ถัง/ไร่ และช่วยการขาดแคลนน้ำ รวมถึงการส่งน้ำเพื่อการอุตสาหกรรม ตลอดจนเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ปลา และเป็นแหล่งประมงน้ำจืดขนาดใหญ่ เป็นแหล่งพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับรายงานการประเมินผลเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ ซึ่งสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ดำเนินการเมื่อเดือนกันยายน ๒๕๔๘ พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงในทางระบบนิเวศของน้ำ กล่าวคือหลังจากการสร้างเขื่อนก่อให้เกิดชนิดของแพลงตอนเพิ่มขึ้น

จากเดิม ๑๕ ชนิด เป็น ๕๑ ชนิด พบชนิดพันธุ์ปลามากขึ้นกว่าเดิม ๑๐๐ ชนิด ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลง
ในทางเศรษฐกิจและสังคม ประชาชนมีรายได้สุทธิจากการประกอบอาชีพในภาคเกษตร และนอกภาคเกษตร
เช่น การทำประมง การแปรรูป การท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นจาก ๒๒,๔๖๕ บาท/ครัวเรือน/ปี เป็น ๔๔,๕๐๔ บาท/
ครัวเรือน/ปี

กลุ่มนโยบายพิเศษ
๑๗ กันยายน ๒๕๖๔

ภาพประกอบ

๑. ร.๙ เสด็จฯ ไปทรงเปิดเขื่อนป่าสัก เมื่อปี ๒๕๔๒
๒. เขื่อนป่าสัก (๔ ภาพ)
๓. ระบบส่งน้ำ (๔ ภาพ)
๔. สถานีสูบน้ำ (๓ ภาพ)
๕. พื้นที่การเกษตร (๔ ภาพ)
๖. อาชีพการประมง
๗. การท่องเที่ยว
๘. ระบบโทรมาตร
๙. แผนที่โครงการ